

Ruža Lenac-Brelekić

UDK: UDK 27-87.63(497.5Garić-grad)
Izlaganje sa znanstvenog skupa
Rukopis prihvaćen za tisak: 12. listopada 2011.

PAVLINI U GARIĆU

Sažetak

Samostan pustinjaka sv. Pavla u Gariću jedan je od najstarijih samostana pavlina u Hrvatskoj. Čini se vjerojatnim da je u Garić pustinjake pozvao gospodar Garić-grada Henrik iz Mađarske, gdje je red osnovan 1215. godine.

Došavši u Moslavinu, pustinjaci nalaze osamu i mir pogodan za molitvu i kontemplaciju. Proučavajući isprave, zaključila sam da su pustinjaci u Garić došli ili istovremeno kad i pavlini u Dubicu (1244.) ili prije njih jer su, sudeći prema ispravama, garićki pavlini 1256. već imali svoje obitavalište, a nešto kasnije započeli su i gradnju samostana i crkve Bl. Dj. Marije, koje su početkom 15. stoljeća dograđivali i proširivali. Tako su stvorili kompleks u kojem su imali sve što im je bilo potrebno za život, a okolno ih je plemstvo bogato legiralo brojnim zemljištima i tako im omogućilo ekonomsku nezavisnost.

Garićki je samostan bio i *locus credibilis* – vjerodostojno mjesto na kojemu su okolni plemići pohranjivali svoje važne isprave i dragocjenosti. Crkva posvećena Bl. Dj. Mariji nadaleko je slovila kao hodočasničko mjesto.

O veličini i važnosti toga srednjovjekovnog samostana svjedoči 588 isprava (darovnice, oporuke i dr.). Posljednja isprava iz samostana u Gariću datira iz 1520. godine. Kako se približavala opasnost, pavlini su selili arhivu i dragocjenosti u Remete i Lepoglavu i s narodom oko 1543. bježali pred turskom vojskom i martolozima na sigurnija mjesta. Padom Garić-grada (1544.) i Moslavine (1545.) ni za pavline ni za narod više nije bilo opstanka na tom području.

Nakon oslobođenja Moslavine (1591.) garićki su pavlini pokušali obnoviti život u svome samostanu, ali im to nije uspjelo.

Ključne riječi: Garić; pavlini; pavlinski red; Svetište Blažene Djevice Marije.

Uvod

Prije petnaestak godina uvidjela sam kako na studijskom odjelu nema dovoljno povijesne literature o našem moslavačkom zavičaju i kako u vrlo maloj mjeri mogu zadovoljiti interese učenika i studenata, ali i građana, za informacijama te vrste u našoj knjižnici.

Zato kao profesor latinskog jezika započinjem dugotrajan rad na prijevodu brojnih isprava, dokumenata i zapisa garićke pavlinske arhive kako bih osvijetlila tu

daleku prošlost i dala važnost fratrima koji su našu zavičajnu prošlost bezgranično obogatili.

Iz tog zaranjanja u njihove brojne dokumente shvatila sam da imam dovoljno materijala za skroman rad posvećen samo njima. Knjigu sam naslovila *Spomenar garićkim pavlinima* posvećujući je svojim učenicima, studentima, ali i brojnim sugrađanima kojima je na srcu ne samo ovaj kraj nego i njegova sjajna prošlost. Tako je ova knjiga izišla iz tiska (2008.), baš u godini važnog jubileja ovoga reda – 700-godišnjice otkada je 1308. g. papa Klement potvrdio pavlinski red dajući mu regulu sv. Augustina.

Osnivanje pavlinskog reda

Pavlini su katolički red (lat. *Ordo Sancti Pauli primae* – OSSPE – Red sv. Pavla Pustinjaka). Narod ih je zbog bijele odjeće (habita) i crnog ogrtača nazivao „bijelim fratrima“, a u Moslavini „srakarima“ (svrakarima).

Neki pavlinski povjesničari svojim osnivačem smatraju ostrogonskog kanonika bl. Euzebija. Red, po svemu sudeći, osniva biskup Bartolomej iz Pečuha godine 1215. Njemu se pripisuje osnivanje crkve i samostana sv. Jakova apostola u gorju Meček poviše Pečuha.

Red je nastao udruživanjem raštrkanih individualaca – pustinjaka (eremita). Tim su se činom počele stvarati samostanske zajednice. Osobitosti pavlina u tim i kasnijim vremenima bile su kontemplacija (razmišljanje u samoći) i molitva.

Pavlini su svoj uzor imali u sv. Pavlu iz Tire¹ ili Tebaide, koji je bio jedan od prvih pustinjaka. Pustinjaci ga od samih svojih početaka smatraju svojim zaštitnikom. Njihov se pustinjački život odvijao po pravilima (regulama) sv. Augustina² te pravilima sv. Benedikta³. U srednjem se vijeku pavlini šire po Francuskoj, Portugalu, Poljskoj, Mađarskoj i Austriji, a od 1215. g. po Njemačkoj, Italiji i Hrvatskoj.

Pavlini su u početku bili pustinjački red, a zatim samostanski, koji je tijekom svoje višestoljetne povijesti „svoj život usklađivao s potrebama vremena, društvenim i povijesnim odnošajima pojedinih naroda među kojima su prebivali, gradili crkve i samostane, otvarali učilišta, bavili se znanostu i umjetnošću i pridonosili općoj uljuđenosti.“⁴

¹ Tire = Teba.

² Augustin (340. – 430.), biskup u rimskoj sjevernoj Africi.

³ Benedikt (480. – 547.), osnivač benediktinskog reda.

⁴ Sekulić, A.: Pregled povijesti pavlina, *Kultura pavlina u Hrvatskoj*, Zagreb, 1989., str. 31.

Osnivanjem svojih redovničkih zajednica pavlini su se „utkali u povijest srednjoeuropskih naroda posebice Poljaka, Hrvata, Mađara stvarajući si ugled radnih, učenih i pobožnih samostanaca“⁵.

Povjesničari im priznaju da su bili graditelji, umjetnici, učenjaci, a crkveni su ih poglavari smatrali odvažnim vjerovjesnicima, jer su u povijesti stekli zasluge u borbama s patarenima (Herceg Koloman ih zbog toga poziva u Dubicu), Osmanlijama te protestantima. Zvali su ih *apostoli insulari*⁶ (čuvari crkve i hramova), *propugnacula fidei* (promicatelji vjere). Kroz povijest pavlini čuvaju svoju disciplinu i svoje ustrojstvo mijenjaju dopunjujući svoja pravila, ali su od pustinjaka tijekom stoljeća prešli put do feudalnih posjednika. O pavlinima i njihovu redovničkom životu malo se znade, ali građa zato obiluje darovnicama, poveljama, posjedovnim i pravnim ispravama i spisima. Arhiv garićkih pavlina ima 588 isprava od ukupno 1.372 isprave.

Vrsni je poznavatelj građe pavlina bio zagrebački kanonik Kamilo Dočkal. On u svome rukopisu o pavlinskom redu zaključuje sljedeće: „Od 1244. pa sve do 1786. g. dijelio je sudbinu hrvatskoga naroda. Pavlini su preko 500 godina bili tješitelji hrvatskoga puka, savjetnici hrvatskih plemića i velikaša, podržavatelji hrvatske knjige, bili odgajatelji mladeži, promicatelji umjetnosti te stvaratelji kulture.“⁷

Bitna značajka njihova reda bila je kontemplacija, koju nastavljaju i nakon uspostavljanja samostanskih zajednica. Stječući posjede i osiguravajući si na taj način ekonomsku samostalnost, svoju djelatnost postupno šire na gotovo sve grane društvenog života. Dobivajući potrebne dozvole od crkvenih poglavara, u 14. se stoljeću uključuju u svećeničku i pastoralnu službu. Pavlini izobrazbu stječu izvan samostana, a braću redovnike, laike, nazivaju *fratres conversi*. Braća redovnici dolaze u samostan sa svršenim obrazovanjem i u dobi od 30 godina. Laici su za redovnike u samostan dolazili kao izučeni majstori različitih struka. Znalo se što tko radi jer je postojala diferencijacija zvanja. Takva je bila podjela u svim njihovim djelatnostima, bez obzira na to je li intelektualnog, umjetničkog ili zanatskog opredjeljenja. Ti su *fratres conversi* u nekim samostanima po opsegu posla imali svoje pomoćnike, učenike, a ponegdje i „škole“, te radionice (slikarske, kiparske i dr.). Uz ostalo, sami su izrađivali crkveni i samostanski inventar (npr. klupe, ormari, ispovjedaonice i dr.). U svojim su redovima pavlini imali: kipare, slikare, zlatare, graditelje, klesare, kovače, vrtlare, vinogradare, podrumare, pastire, ali i nastavnike i prepisivače – *scriptore* knjiga (kojih je vjerojatno bilo i u garićkom), jer su sami

⁵ Sekulić, A.: Pregled povijesti pavlina, *Kultura pavlina u Hrvatskoj*, Zagreb, 1989., str. 36.

⁶ Divković, M.: *Latinsko-hrvatski rječnik*, reprint izd., Zagreb, 1991., str. 542.

⁷ Dočkal, K.: *Građa za povijest pavlinskih samostana u Hrvatskoj* XVI 28, XVI 29 a, b, c (1-9), Arhiv HAZU, Zagreb.

prepisivali liturgijske knjige u svojem samostanu. No svi su oni imali isti tretman u samostanskoj zajednici jer su u načelu svi bili braća laici, a ne svećenici (misnici). Rad je bio smatran njihovom redovnom dužnošću i za njega nisu dobivali nikakvu naknadu ni posebna priznanja, pa su se ponajčešće izgubili u anonimnosti. Njihovo je geslo bilo: *Solo cum Deo solo* (*Sam sa samim Bogom*).⁸

Od 1352. g., kad su pavlini od Klementa VI. dobili povlasticu, mogli su ispovijedati svoje vjernike i podložnike i dijeliti im sakramente. Papa Martin V. 1418. g. dopušta pavlinima propovijedanje. Pravila sv. Augustina drže se od 1408. g., te su prema njima ustrojili život i rad u samostanima. Za ustroj rada i redovničkih provincija (pokrajina) važne su *Constitutiones* (*Ustanove*), koje su prihvaćene tek 1643. g.

Redom upravlja general (vrhovnik). Na čelu redovničke provincije (pokrajine) bio je provincijal. Svakim je samostanom upravljao prior ili vikar (*vicarius*). Njegove su dužnosti bile mnogostruke. On je skrbio o svim osobama u dotičnom samostanu i upravljao samostanskim dobrima. Dužnost je obavljao od jednog do drugog provincijskog *capitula* (redovničkog zbora). Ako je bio dobar prior, mogao je biti opet izabran, ali ne za cijeli život (kao kod benediktinaca). Uz sebe je imao potpiora (*sekvestra*) i savjetnike (*discrete*), ekonomu (*disponsator coeus, procurator*), učitelje novaka, kantore i vicekantore. Svi su oni bili dio samostanske uprave. Za sve je međutim vladala ista samostanska stega. Svaki je pavlin imao svoj red, svoje dužnosti, te ih je morao uredno obavljati. Za sve su prijestupe bili kažnjavani, a morala se izvršavati i pokora. Molitve su se odvijale u ponoć, u rane jutarnje sate, poslijepodne i uvečer. O svemu se vodila briga: o jelu, snu, prijevozu, tjelovježbi te manualnom radu. Od večerjavanja do ranih jutarnjih sati u blagovalištu (refektoriju) vladala je šutnja (*silentium*). Svi su imali isto jelo, osim bolesnika. Postili su u skladu s kalendarom ili crkvenom godinom. Bez posebne dozvole nisu smjeli napuštati samostan.⁹

Liturgija je u životu pavlina kao kontemplativnih redovnika bila bitan sadržaj dnevnog reda, molitve i rada. Molitva časoslova i konventualna misa bile su zajednička obveza svih samostanaca.

Pavlini misal i slavljenje mise razlikovalo se od ostalih. Garički se pavlini nisu koristili prvim misalom. Konventualna misa nedjeljom ili blagdanom zvala se *pjevana, missa summa, publica* ili *magna*. U srednjem vijeku pavlini su obavezno njegovali koralno pjevanje.

Pavlini su najčešće bili čuvari gospinih svetišta, kakvo je u ovom dijelu Moslavine bilo pod Garićem u „Beloj crkvi“ te drugdje. Stoga su njihove pobožnosti bile protkane pjevanjem. Kao pustinjački red osnovan u srednjem vijeku pavlini

⁸ Fra Juraj Domšić, prior pavlinskog samostana u Kamenskom.

⁹ Uremović, V.: *Pavlini u Crikvenici*, Rijeka – Crikvenica, 2002., str. 17. – 19.

u duhu svog utemeljitelja u osami svojih samostana s posebnom pažnjom njeguju gregorijansko koralno pjevanje rimske crkve, a ono tijekom mnogih stoljeća u sklopu reda poprima neke posebnosti. Zbog toga su vrlo rano tiskali svoj brevijar i misal (1454. i 1573. g.), a uz ostale obrede sastavljaju i prepisuju različite liturgijske knjige potrebne za pjevanje u crkvi. Pavlini do ukinuća svoga reda (1786. g.) knjige nikad nisu tiskali nego prepisivali, a prepisivanjem se u samostanu uvijek po službenoj dužnosti bavio netko tko je bio vješt tomu poslu. Orgulja u garićkom samostanu nije bilo jer su pavlini iz Garića otišli već sredinom 16. st., a orgulje se u pavlina pojavljuju u tom stoljeću. O pjevanju garićkih pavlina ništa se ne zna, ali se pretpostavlja da su se držali svog tradicionalnog liturgijskog pjevanja. Smatra se da se na našem području govorilo kajkavskim narječjem te je bilo prihvaćeno i koralno pjevanje u narodnom duhu.

Poljoprivreda i druge vrste djelatnosti pavlinskih samostana

Osim što su pavlini ostavili brojne tragove svoga djelovanja u kulturi, ostavili su vidne tragove u poljoprivredi, vinogradarstvu, podrumarstvu, vrtlarstvu i stočarstvu. U njihova su zanimanja uključeni ranarstvo (kirurgija) i travarstvo (ljekarništvo).

Kako su pavlini kroz stoljeća darovnicama, oporukama i kupnjom stekli znatna dobra, na svojim su se dobrima bavili poljoprivredom uzgajajući različite ratarske kulture.

U Gariću su se pavlini bavili i vinogradarstvom, jer su imali brojne vinograde, a Moslavina je od Rimljana bila poznata zbog brojnih vinograda na pitomim obroncima, po vrsnom vinu, koje se iz nje na tržište vozilo preko Siscije (Siska) rijekom Savom dalje. Bavili su se i voćarstvom jer je to područje pogodno za uzgoj raznog voća. Kako su bili izvrsni vrtlari, bavili su se i vrtlarstvom prenoseći svoja znanja na puk koji je radio na njihovim imanjima. Preko darovnica se zna da su garićki pavlini dobili i livade na kojima su pasli svoju stoku te šume u kojima su „žirili“ svoje svinje. Imali su i ribnjake od kojih se na jednom od njih još i danas vide tragovi. Tu se mogu svrstati i mlinovi na rijekama te mnoga druga dobra koja su u tim vremenima izazivala zavist kod drugih plemića, pa su ih velikaši i plemići optimali, zbog čega su garićki pavlini vodili brojne parnice.

Prvi pustinjaci pod Garićem

Prema starim listinama zaključuje se da je šomođski župan Henrik, tadašnji vlasnik Garić-grada, doveo pavline u Garić, davši im založnu imovinu, a oni su tamo izgradili skroman heremitorij (obitavalište). O tome pišu pavlinski povjesničar Nikola Bengner¹⁰ i Kamilo Dočkal¹¹.

Pretpostavlja se da su pavlini u Garić došli u manjim grupama zbog sigurnosti. Pustinjacima su pogodovali mir i tišina pogodni za molitvu i kontemplaciju. Brzo uočavaju da je taj kraj pogodan, pa si grade jednostavno obitavalište, a kasnije – kad su od svojih okolnih susjeda velikaša i plemića dobili određena dobra – počinju razmišljati o gradnji samostana i crkve. Crkvu i samostan u Gariću proširuju i dograđuju krajem 14. i početkom 15. st.

Iako se mnogi pavlinski kroničari slažu s tvrdnjom da je magister Tiburcije osnovao garićki samostan i o svom trošku izgradio crkvu, to se ne vidi u ispravama, jer je on bio samo jedan od darovatelja garičkoga samostana svojim darom, dijelom posjeda Stupne. Prvi je donator garićkih pavlina bio Ladislav, brat Gabrijelov, koji im je dao tri vinograda koja su pavlini iskrčili i obrađivali.

Darovnice, isprave, oporuke

Dakle, među prvim darovateljima garićkih pavlina bili su magister Tiburcije te Ladislav, brat Gabrijelov. Tada su uslijedili mnogi drugi darovi: magistra Pavla, Hermana i Dešena Gračeničkog, Stjepana Čupora te kasnije mnogih drugih srednjih i manjih plemića.

Gore sam spomenula da u tim vremenima dolazi i do otuđivanja pavlinske imovine, pa neki od darovatelja i zaštitnika, poput članova obitelji Čupor, postaju protivnici vodeći s pavlinima dugotrajne i iscrpljujuće parnice. Neka velika imanja i dobra pavlini gube krajem 15. st. smrću Stjepana Čupora, čiju imovinu kralj Vladislav II. daruje Erdödyjevima, jer ovaj nije imao nasljednike. Što se tiče parnica i darova, to će biti tako sve do 1520. g., kada je izdana posljednja isprava garićkim pavlinima.

Kako je sve prisutnija opasnost od Turaka i njihovih martologa, garićki se pavlini sele na sigurnija mjesta sa svojom bogatom arhivom i pokretnom imovinom.

U garićki je samostan tijekom stoljeća mnogo moslavačkih plemića pohranjivalo svoje vrijedne isprave i dragocjenosti kako ne bi bile izvrgnute krađi i pljački. No ipak je 1389. g. kralj Žigmund od pavlina iznudio imovinu priora vranskog Ivana

¹⁰ Bengner, N., *Chronotaxis...* P, 20.

¹¹ Dočkal, K., *Grada za povijest pavlinskih samostana u Hrvatskoj*, XVI 28, XVI 29, a, b, c (1-Arhiv HAZU, Zagreb).

Paližne. Bez obzira na to mnoge su posjedovne isprave moslavačkih plemića ostale sačuvane u garićkom arhivu i nakon rata s Turcima njihovi su potomci na temelju tih isprava mogli tražiti povrat svoje imovine, što se nije dogodilo ni sa samostanom, a kamoli s privatnim imanjima.

Svetište Blažene Djevice Marije

Samostan u Gariću bio je vrlo cijenjeno sjedište s osobitim čašćenjem Bl. Dj. Marije, što se vidi iz obrazloženja i oporučnih zapisa. Neki od njih potječu iz rane augustinske faze garićkoga samostana.¹² Prva u nizu darovnica jest ona Ladislava, brata Gabrijelova, iz 1273. g.¹³ Još u nekoliko isprava spominju se „braća augustinci“, a to samo zato što su se pavlini držali pravila (regula) sv. Augustina. Godine 1331. g. crkva Bl. Dj. Marije u garićkom brdu prvi se put spominje kao crkva „Braće sv. Pavla Prvog pustinjaka, reda sv. Augustina“. I u okolnim selima toga kraja to je svetište bilo čuveno. Majci Božjoj Garičkoj utjecali su se mnogi plemići, pa i Paližne iz nedaleke Palične (današnjeg Palešnika).¹⁴

Mnogi plemići pomažu tu crkvu namjenjujući svoje darove „za spas sebe i svojih“. U ispravama se nižu imena: kraljice Elizabete (koja uzima pod svoju zaštitu braću redovnike i njihovu crkvu, koju je veoma štovala), braća German i Dešen, Dionizijevi sinovi, Ivan i Brcko Čemer iz Kosovca, Pavao Peč, slavonski ban i drugi. On je podigao oltar sv. Pavla Apostola svoga zaštitnika, „na desnoj strani sanktuarija (svetišta)“ crkve Bl. Dj. Marije. U toj je crkvi pokopana i njegova sestra Margareta, koja je bila i sama darovateljica crkve i samostana u Gariću. On 1408. g. crkvi i samostanu daruje dva kmetska selišta s mlinom na potoku, s nakanom da na oltaru bude svakodnevno služena misa za „spas duša“.¹⁵

Crkva je imala i oltar posvećen svetim djevicama i mučenicama: Katarini, Doroteji, Uršuli i Barbari.¹⁶ To saznajem iz isprave iz 1409. g. po kojoj je Pavao Čupor Moslavački, križevački župan, darovao tom oltaru svoj posjed Mali Bršljanovac, s nakanom da se dnevno služe mise „za spas nas i naših“.

¹² Dobronić, L., Augustinci u srednjovjekovnoj Slavoniji i Hrvatskoj, *Croatica Christiana Periodica*, Zagreb, 1987., god. XI, broj 20.

¹³ CD VI, p. 55. doc. 50.

¹⁴ Dobronić, L. *Viteški redovi templari i ivanovci u Hrvatskoj*, Zagreb, 1984.

¹⁵ Lukinović, A., p. 214, doc. 235.

¹⁶ Lukinović, A., *Povijesni spomenici Zagrebačke biskupije*, sv. V, Zagreb, 1992., p. 233, doc. 187.

Zaključak

Svojom prisutnošću u Gariću pavlini snažno doprinose gospodarstvu, uljudbi i kulturi moslavačkoga kraja. Njihova je zasluga višeznačna. Pavlini su u garičkoj sredini već u 13. st., dvadesetak godina nakon osnivanja samostanskih zajednica u Meček gorju poviše Pečuha.

Garički pavlini znatno pridonose ovom kraju, kulturi i jeziku hrvatskog naroda njegujući te djelatnosti sve do svog odlaska iz Garića sredinom 16. st. zajedno s narodom u sigurnije krajeve.

Nadamo se da će najnovija arheološka istraživanja crkve i samostana u Gariću pridonijeti njihovu boljem poznavanju i vrednovanju u cijelosti.

Izvori i literatura

- Benger, N., *Chronotaxis Monasteriorum Ordinis Fratrum Eremitarum s. Pauli Primi Eremitae in provincialis Istrae et Croatiae*, Copia ex metropol. Biblioth. Episc. u Arhivu Jugosl. Akadem. II. d 212.
- Buturac, J. (1937.), Pavlini u Hrvatskoj. *Katolički list*, br. 39, Zagreb, Codex Diplomaticus VII, str. 204. – 205.
- Dočkal, K., *Građa za povijest paolina u Hrvatskoj*. Zagreb: Arhiv HAZU (XVI-29).
- Domšić, J. (1982.), Pavlini u Hrvatskoj, Miljevci. *List župe Miljevci* VI., Split, 1982., 2(11) (Zbornik kardinala Bulata Utišanovića 1482. – 1982., str. 35. – 43).
- eggerer, A., *Faregmen panis corvi proto-eremitici seu reliqiae annalium eremicoenobiticorum Ordinis Fratrum Eremitarum s. Pauli primi Eremitae*, Viennae Austriae 1663, / An. Vol. I./
- Klaić, N. (1978.), *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*. Zagreb, 361. – 369., 606.
- Kovačević, D. (1992.), Pavlinski samostan u Gariću. *Muzejski vjesnik* br. 15., Muzej Moslavine Kutina, Kutina, 1992., str. 87. – 89.
- Kožul, S. (2007.), *Svećenici bjelovarskog kraja*, dio IV. Zagreb: Garešnički dekanat, str. 45. – 46., 214. – 215., 281.
- Kruhek, M. (1989.), Povijesno-topografski pregled pavlinskih samostana u Hrvatskoj. *Kultura paolina u Hrvatskoj 1244-1786.*, Zagreb, str. 89.
- Lukinović, A. (1989.), Arhivska građa hrvatskih pavlina. *Kultura paolina u Hrvatskoj 1244-1786.*, Zagreb, str. 367. – 371.
- Rački, F. (1872.), Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. *Starine IV*, Zagreb, str. 200. – 229.
- Sešlić, A. (1989.), Pregled povijesti pavlina u Hrvatskoj. *Kultura paolina u Hrvatskoj 1244-1786*, Zagreb, str. 361. – 365.

- Šanjek, F. (1966.), *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, Zagreb, str. 224. – 225., 311. – 317.
Tkalčić, I. K.: *Starine* 93, 8 HAZU.
Uremović. V. (2002.), *Pavlini u Crikvenici*. Rijeka – Crikvenica.

THE PAULISTS IN GARIĆ

Summary

The monastery of St. Paul in Garić is one of the oldest Paulist monasteries in Croatia. It seems credible that the lord of Garić-grad, Henrik of Hungary (where the order was founded in 1215), invited the hermits there.

Upon arrival to Moslavina, the hermits found peace and quiet they needed for prayer and contemplation. After having studied the documents, the author came to the conclusion that hermits came to Garić either at the same time when the Paulists came to Dubica (in 1244) or earlier, since – according to the documents available – the Paulists of Garić had already had a domicile in 1256, and a while later, they began building the monastery and the church of the Blessed Virgin Mary. They extended and added on them in the early 15th century, and thus created a complex that comprised all they needed for everyday life; thanks to the local aristocracy, they became rich landowners and, consequently, economically independent.

The monastery in Garić was the *locus credibilis* – the place of credibility, in which local aristocracy used to keep their important documents and valuables. The church of the Blessed Virgin Mary was a well-known place of pilgrimage.

588 documents (deeds of gift, testaments, etc.) witness to the greatness and the importance of this mediaeval monastery. The last document from the monastery in Garić dates from 1520. As the danger approached, the Paulists moved their archives and valuables to Remete and Lepoglava; around 1543, together with the people, they fled from the Turkish army and the Armatoloi in search of a safer place. After the fall of Garić-grad (in 1544) and Moslavina (in 1545), neither the Paulists nor the people survived there.

After Moslavina was freed in 1591, the Paulists of Garić endeavoured to revive the life in their monastery; however, they did not succeed.

Keywords: Garić; the Paulists; the Church of the Blessed Virgin Mary.

